

УДК 061.238 (477.83 – 25) (091) “1921/1939”

ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ТОВАРИСТВО У ЛЬВОВІ (1921–1939)

Роман МАСИК

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра історичного краєзнавства.

Польське економічне товариство у Львові (1921–1939) працювало в часі побудови економіки відродженої Польщі. Ця інституція була одним із провідних центрів польської економічної науки міжвоєнного періоду. Товариство аналізувало господарське законодавство й давало пропозиції органам влади щодо його покращення, видавало часопис “Економічний Огляд” та серію монографій “Бібліотека Польського економічного товариства у Львові”, організувало дискусії з економічних питань, брало участь у спеціалізованих наукових форумах. У цій інституції домінували солідаристичні погляди на побудову польського господарства.

Ключові слова: економічне законодавство, лібералізм, наукове зібрання, солідаризм, товариство.

З відродженням Польщі економічна наука зіткнулася з новими реаліями. По-перше, складовими економіки країни стали господарства територій, які раніше входили до складу різних держав: Австро-Угорщини, Росії та Пруссії. У них неоднаковою була структура економіки, по різному розвивалися галузі виробництва. З цієї ж причини після 1918 р. господарське законодавство вимагало уніфікації. При цьому необхідно було врахувати неоднаковість економіки в різних регіонах держави.

По-друге, після війни зменшилася кількість фахових управлінців, банкірів, промисловців тощо. Це особливо відчувалося у колишніх прусській та російській частинах Польщі й меншою мірою торкнулося Галичини. До цього передовсім спричинилася еміграція з Польщі росіян та німців, яких до Першої світової війни була більшість на цих посадах. Саме тому перед відродженою Польщею постало завдання виховати нові кадри для економіки.

По-третє, у 1920–1930-х рр. все активніше дискутували щодо практичного виокремлення економічних науки та освіти від правничих. Це мало призвести до низки позитивних змін: розвитку методології економіки та відділення вищої економічної освіти від юридичної. Планували, що такі заходи посприяють зростанню фаховості працівників економічної сфери.

Усі ці проблеми потребували якнайшвидшого вирішення, адже від цього залежав розвиток господарства Польщі й відповідно добробут населення. Водночас урядова політика в перші роки незалежності була не завжди вдалою, коливалася між етатизмом та лібералізацією. Подекуди це призводило до небажаних наслідків. Чи не з цієї причини на початку 1920-х рр. пожвавилася

робота провідних наукових центрів, насамперед Варшави, Кракова, Львова та Познані. Поряд з університетськими кафедрами й спеціалізованими вишами тут заснували нові профільні наукові інституції. Серед них – Товариство польських економістів і статистів (Towarzystwo ekonomistów i statystyków polskich, 1917) та Інститут суспільного господарства у Варшаві (Instytut gospodarstwa społecznego, 1920), Польські економічні товариства у Кракові та Львові (Polskie towarzystwo ekonomiczne, далі – ПЕТ, 1921), Правниче та економічне товариство в Познані (Towarzystwo prawnicze i ekonomiczne, 1920). Інституції, що займалися економікою організували й в інших містах Польщі: Сілезький гурток економістів (Śląskie koło ekonomistów, 1926), Товариство підтримки торгівельних знань у Катовіцах (Towarzystwo krzewienia wiedzy handlowej, 1929), Економічне товариство в Любліні (Towarzystwo ekonomiczne, 1926), Товариство правників і економістів в Луцьку (Towarzystwo prawników i ekonomistów, 1920), Гурток колишніх студентів і випускників Вищої школи суспільних та економічних наук в Лодзі (Koło byłych słuchaczy i absolwentów Wyższej szkoły nauk społecznych i ekonomicznych, 1929), Польське товариство підтримки торгівельних знань у Вільно (Polskie towarzystwo krzewienia wiedzy handlowej, 1923) та ін.¹

Причиною заснування цих інституцій їх організатори називали необхідність подолати негативні наслідки економічної політики польських урядів². Водночас Перша світова війна зупинила фахові економічні студії. Потрібно було виховати нове покоління вчених. У перші повоєнні роки Сейм почав формувати нове польське господарське законодавство. Щоб воно відповідало вимогам часу й стану польської економіки, то мало обговоритися в фахових економічних колах³. Поряд з державними установами цими питаннями зайнялися й чисельні економічні товариства.

ПЕТ у Львові заснували з ініціативи адвоката Станіслава Кжеміцького. Восени 1920 р. він запропонував організувати у Львові товариство, яке б досліджувало актуальні питання господарського життя Польщі⁴. Вже 7 грудня 1920 р. С. Кжеміцький разом з генеральним директором Галицького крайового банку Єжи Міхальським та старостою Альфредом Галушкою повідомили місцеву владу про свій намір. Зрештою, 31 грудня 1920 р. до Львівського воєводського правління надійшов на затвердження перший статут Товариства⁵, який невдовзі й ухвалили.

Дня 27 лютого 1921 р. в приміщеннях Міської ради у Львові відбулося інавгураційне засідання ПЕТ. Участь у зібранні взяло близько ста осіб. Там Є. Міхальський оголосив завдання інституції. ПЕТ задекларувало досліджувати економічні питання, брати участь у підготовці господарського законодавства та оцінювати проекти відповідних законів, уставів і розпоряджень, популяризувати економіку. Відтоді Товариство проводило лекційні та дискусійні зібрання, публікувало власні видання, вносило пропозиції з господарських питань до органів центральної та місцевої влади, заснувало спеціалізовану бібліотеку, взяло участь

у наукових форумах, де обговорювали питання економіки. Тим самим інституція виконувала свої ж статутні завдання⁶.

До складу керівництва (Виділу) Товариства входили голова, троє заступників голови (обиралися раз на два роки) та вісімнадцять членів (обиралися щороку). Затверджували склад Виділу Загальні збори Товариства. З-поміж своїх членів Виділ обирав секретаря, скарбника, в разі потреби – редактора видань, бібліотекаря та господаря⁷. Водночас 5 квітня 1921 р. за пропозицією Є. Міхальського сформували бюро з оплачуваними посадами керівника, канцеляриста, референта з фінансово-податкових справ та двірника⁸. Все це робилося для кращої організації роботи ПЕТ.

Уже 27 лютого 1921 р. Є. Міхальського обрали першим головою ПЕТ⁹. Очолював він Товариство не довго. У вересні 1921 р. Є. Міхальський став міністром фінансів і вже не мав змоги постійно дбати про розвиток Товариства. Відтак 2 лютого 1922 р. його змінив банкір Марцін Шарський. Тоді ж Є. Міхальського номінували почесним головою ПЕТ¹⁰.

За головування Є. Міхальського Товариство загалом розвивалося вдало. Хоча ПЕТ й не зуміло видавати власного часопису чи серії монографій, збільшувалася чисельність інституції, вона періодично проводила лекційні та дискусійні зібрання, аналізувала проекти економічних законів. Львівське ПЕТ постійно співпрацювало з подібною краківською інституцією. Обидва товариства поділили за тематикою законодавчі акти, які вони мали вивчати.

Після того як Є. Міхальський полишив головувати в ПЕТ, діяльність інституції вже не була такою плідною. Ні М. Шарському, ні його наступнику професорові Львівської політехніки Стефану Павліку (обраний головою 25 січня 1926 р.)¹¹ не вдалося зупинити негативних тенденцій у ПЕТ. В той час інституція переживала фінансову і наукову кризу. Більше того, після смерті С. Павліка (23 листопада 1926 р.) аж до червня 1927 р. Товариство не скликало Загальних зборів.

Розквіт ПЕТ у Львові пов'язуємо з діяльністю професора Львівської політехніки Леопольда Каро. Він очолив інституцію 12 червня 1927 р.¹² Відтоді ПЕТ вдалося налагодити фінансування, відновити періодичність дискусійних зібрань, почати видавати часопис та серію наукових монографій. Щоправда, за Л. Каро зменшилася кількість рекомендацій органам державної влади щодо господарського законодавства. До цього, очевидно, передовсім призвело те, що хоча інституція й надалі заявляла про свою аполітичність, у ній почали домінувати принципи солідаризму. Коли 26 травня 1935 р. заснували Польський солідаристичний союз¹³, він та ПЕТ у Львові стали найвпливовішими центрами, діячі яких сповідували такі принципи.

З початком головування в інституції Л. Каро погляди на шляхи ведення господарства у львівському та краківському товариствах істотно відрізнялися. На противагу львів'янам, члени краківського ПЕТ залишалися послідовниками лібералізму. Там провідником цих ідей був чи не найяскравіший представник

краківської економічної школи Адам Кжижановський. Від 1923 р. він був заступником голови краківського ПЕТ, а в 1930 р. очолив цю інституцію¹⁴. ПЕТ у Кракові, навіть, серед своїх статутних завдань визначило сприяти розбудові польської економіки на засадах вільного ринку¹⁵.

Натомість, Л. Каро почав активно впроваджувати власні погляди на розвиток економіки у львівське ПЕТ. Він жорстко критикував лібералізм і вважав ліберальну економічну політику польських урядів причиною поширення небезпечних пролетарських настроїв, які своєю чергою могли породити соціальні конфлікти. Запобігти тому, на думку Л. Каро, могла заміна принципу економічної вигоди християнською етикою. Економічна справедливість Л. Каро полягала у забезпеченні роботою всіх працездатних громадян Польщі. Вчений вважав, що кожен поляк повинен зрозуміти, що жебрак, якого помічав на вулиці, почав вести такий спосіб життя не з власної ініціативи, а через постійну лібералізацію польської економіки. Лише солідарність, усвідомлення себе частиною польського соціуму, де живуть люди різних соціальних прошарків, допоможуть Польщі вийти з кризи¹⁶.

Головним завданням уряду Л. Каро бачив забезпечити перевагу польської продукції на внутрішньому ринку без огляду на її ціну в порівнянні з закордонною. Це своєю чергою мало зменшити основну проблему – безробіття. Л. Каро зауважував, що за прикладом Італії, необхідно за рахунок розвитку сільського господарства та промисловості забезпечити добробут польського населення, незважаючи на можливі короткотермінові негативні наслідки. При цьому вчений схилився до етатизму та вважав, що польському виробництву необхідне постійне втручання держави¹⁷.

Усі ці принципи Л. Каро поступово впроваджував у ПЕТ. Помер вчений 8 лютого 1939 р., а 30 березня того ж року останнім головою інституції став професор Львівської політехніки Едвін Гаусвальд¹⁸.

У ПЕТ були звичайні, підтримуючі, підтримуючі пожиттєві, почесні члени та члени-кореспонденти. Звичайним членом міг бути кожен, хто займався суспільно-господарськими справами. Підтримуючим членом вважали того, хто платив Товариству 200 злотих в рік, а підтримуючим пожиттєвим – хто вніс до інституції одноразово щонайменше тисячу злотих. Членами-кореспондентами вважалися ті, що мешкали поза Львовом. Почесними членами ставали найвідоміші дослідники економічних питань. Члени-кореспонденти та почесні члени не платили внесків¹⁹.

Збереглися деякі відомості про чисельність ПЕТ. На час інавгураційного засідання 27 лютого 1921 р. в інституцію вже записалося 14 організацій та 114 осіб²⁰. Уже у 1921 р. в ПЕТ брало участь 152 фізичних і 25 юридичних осіб²¹. На кінець 1924 р. в Товаристві працювали 193 фізичні особи та 23 інституції²². На 20 квітня 1933 р. в ПЕТ брали участь 188 місцевих і 200 позамісцевих членів²³. У Товаристві працювали найвідоміші теоретики та

практики економіки, які мешкали у Львові: Адам Глажевський, Владислав Єннер, Францішек Замойський, Л. Каро, С. Кжеміцький, Генрик Корович, Генрик Лявенгерц, Юліуш Макаревич, С. Павлік, Александр Рачинський, М. Шарський та ін.²⁴

З довічних підтримуючих членів відомий Банк крайового господарства у Варшаві, з підтримуючих – Львівське відділення Загального зв'язкового банку²⁵. З почесних членів ПЕТ знаємо тільки про Л. Каро (обрали 15 червня 1935 р.)²⁶. Членами-кореспондентами були варшавський публіцист Тадеуш Дідушицький, професор Краківського університету та депутат Сейму Адам Кжижановський, колишній заступник голови Польського банку Фелікс Млинарський, професор Віленського університету Казимир Рогойський, міністр земельних реформ і професор Львівської політехніки Вітольд Станевич, професор Вищої торгівельної школи у Варшаві і заступник міністра фінансів Вацлав Фаянс та ін.²⁷

Постійним джерелом доходів ПЕТ були членські внески. Збереглися відомості про їх розміри. Зокрема, в 1924 р. щорічні членські внески склали 3 злоті²⁸. У 1925 р. – 5 злотих для фізичних осіб та 30 для організацій. Тоді ж визначили вступне – 1 і 5 злотих відповідно²⁹. Від 1 липня 1930 р. ПЕТ підвищило на 6 злотих внески для усіх членів на видавничі потреби. Водночас передбачили скасувати це підвищення, якщо протягом року нічого не вийде друком³⁰. У 1932 р. вступне до ПЕТ складало 3 злотих для фізичних і 15 злотих для юридичних осіб. Натомість, щомісячний внесок – 1,5 і 5,5 злотового відповідно (50 грошів – до видавничого фонду)³¹.

Крім членських внесків ПЕТ функціонувало за рахунок подарунків, записів і субвенцій, доходів від видань і доповідей³². Уже 7 березня 1921 р. на засіданні Виділу Товариства за пропозицією М. Шарського вирішили звернутися за фінансовою допомогою до банківських та промислових організацій. Такі заходи інституція організувала за прикладом ПЕТ у Кракові. Це питання Є. Міхальський та М. Шарський підняли на засіданні Союзу банків³³ й зрештою фінансові кола підтримали Товариство³⁴. Додатково в 1923 р. ПЕТ видало відозву до громадськості з проханням про фінансову допомогу³⁵. Товариство отримувало кошти від місцевих банків, Ради міста Львова, Міністерства промисловості та торгівлі³⁶. Натомість Міністерство віросповідань і освіти, попри численні прохання ПЕТ про субвенції, постійно цій інституції відмовляло³⁷.

Найбільше Товариству допомагала Промислово-торгова палата у Львові, яка виділяла приміщення у своєму будинку для проведення наукових зібрань (нині – проспект Шевченка, 17)³⁸. Так було до часу, коли 7 грудня 1932 р. Товариство за підтримки президії Банку крайового господарства урочисто відкрило двері до власного приміщення на вулиці Міцкевича, 3 (нині – вулиця Листопадового Чину). ПЕТ отримало три кімнати, в яких розмістило секретаріат, редакцію та бібліотеку³⁹.

Основною ділянкою роботи ПЕТ було опрацювання та внесення пропозицій до органів влади щодо економічного законодавства. Тим мали зайнятися чотири наукові секції: податкова (очолили Є. Міхальський та голова Фінансової палати у Львові Едвард Бугна), фінансова (М. Шарський), аграрна (правник Александр Рачинський) та кооперації (Л. Каро). Їх заснували вже в перші місяці діяльності Товариства⁴⁰. Найефективніше запрацювала податкова секція, яка у 1921–1923 рр. стала аналітичним центром ПЕТ у вивченні економічних законів⁴¹. З інших підрозділів інституції діяла лише секція кооперації. Вона вивчала проект новели закону про кооперативи, організувала тематичний цикл доповідей, провела конкурс на підручник з науки кооперації⁴². Після 1923 р. робота секцій зупинилася. Щось подібне спробували відродити в 1929 р. Зокрема, 9 березня того року утворили три комісії: сільськогосподарську (очолив Корнель Пайгерт), промислово-гірничу (директор Промислово-торгової палати у Львові Владислав Стеслович) і банківсько-торгівельну (М. Шарський)⁴³.

На початках діяльності львівське та краківське ПЕТ аналізували переважно фінансове законодавство⁴⁴. Товариства поділили закони: львів'яни вивчали податкове, а краків'яки – ті, що стосувалися питань валюти та кредиту⁴⁵. Згодом львів'яни почали досліджувати аграрне, банкове, промислове та соціальне польське право⁴⁶.

Найбільше ПЕТ у Львові обговорювало податкові закони: про державний промисловий податок (1921 р.)⁴⁷, податок з майна та прибутків (1921, 1923 рр.)⁴⁸, оподаткування кооперативів (1921 р.)⁴⁹, компенсаційне оподаткування та податок на розкіш (1922 р.)⁵⁰, оподаткування переробки нафти (1921 р.)⁵¹, судові податки (1921, 1930 рр.)⁵², гербовий збір (1923–1925 рр.)⁵³. Однак, часто девальвація призводила до малих розмірів запропонованих ПЕТ податків. Тому інституція не встигала за урядовими ініціативами⁵⁴. Разом з тим, окремі засади, які запропонувало ПЕТ, все ж таки були враховані в остаточних редакціях законів.

Крім податків Товариство вивчало реформування нафтового законодавства (1921 р.)⁵⁵, закони про чековий обіг (1921 р.)⁵⁶, банки (1923–1924 рр.)⁵⁷, акційні спілки (1925 р.)⁵⁸, картелі (1928–1929 рр.)⁵⁹, шляхи подолання валютних спекуляцій (1921 р.)⁶⁰ та знецінення валюти (січень 1924 р.)⁶¹, запровадження тютюнової монополії (1922 р.)⁶², питання транзиту з Росією (1922 р.)⁶³, становище нотаріату та примусу нотаріальних актів (1925 р.)⁶⁴, введення розпорядження Президента Речі Посполитої від 24 червня 1927 р. про господарювання в лісах, які не є власністю держави (1930 р.), суспільні роботи (1931 р.)⁶⁵, державну позику (1933 р.)⁶⁶, водні шляхи (1927 р.)⁶⁷, будову майбутньої водної дороги Балтійське – Чорне море (1937 р.)⁶⁸, східні торги (1924 р.)⁶⁹, ініціювало розвиток будівництва через заснування у Львові першої будівельної кооперації (1922 р.)⁷⁰.

Не завжди органи державної влади дослухалися до фахових економістів. Наприклад, 25 січня 1925 р. на Загальних зборах ПЕТ зауважили малі результати співпраці з владою. Справа була в тому, що уряд, уже обговоривши закон, давав фахівцям на висловлення власної думки замало часу. Наприклад, на оголошення

позиції щодо закону про банківські операції, ПЕТ дали лише тиждень. Коли інституція сформуvala пропозиції й надіслала їх до Варшави, то Рада Міністрів уже схвалила проєкт закону⁷¹.

Дня 14 березня 1926 р. старший референт Промислово-торгової палати у Львові Міхал Ясінський знову ж таки заговорив про недостатнє залучення науковців до формування господарської політики держави. Він зауважив, що уряд мало прислухався до ініціатив господарських організацій та економічних товариств. Це призвело до апатії в усіх економічних товариствах Польщі. Такий стан своєю чергою вплинув на те, що вони втратили інтерес у суспільства. Замість того, щоб дослухатися до позицій фахівців, уряд скликав малодієві ради. Наприклад, організував лише одне засідання Тимчасової господарської ради, щоб обговорити санаційні проєкти. Ці збори не дали жодних практичних результатів. Водночас товариства запросили до Ради настільки пізно, що вони не мали змоги сформувати добре представництво в цих обговореннях⁷².

У червні 1927 р., відколи Л. Каро обрали головою ПЕТ, інституція намагалася поживити свою співпрацю з урядовими колами. Вчений одразу ж поїхав до Варшави. Там мав аудієнцію у міністрів промисловості та торгівлі, фінансів, земельних реформ. Він домовився, що міністерства надсилатимуть ПЕТ проєкти законів. Натомість Товариство надаватиме урядові рекомендації⁷³. Це не мало результатів, бо пізніше Л. Каро неодноразово зауважував, що наукові кола не достатньо залучають до формування державної економічної політики. Наприклад, 28 березня 1936 р. на Загальних зборах ПЕТ він звинуватив у цьому тодішнього міністра фінансів Євгеніуша Квятковського. Міністр зібрав у Варшаві нараду з питань економіки, запросивши кількaсот представників сільського господарства, промисловості та торгівлі, забувши про економістів-науковців. У цьому Л. Каро побачив небажання ліберальних економістів, які урядували в Польщі, вислухати інші точки зору. Такий однобокий підхід, на його думку, мав призвести до наростання кризових тенденцій у польському господарстві⁷⁴.

Попри це, Товариство все ж таки мало представників у впливових економічних організаціях. Наприклад, дехто з його членів засідав у Комітеті господарської ради Східної Малополющі⁷⁵ та Раді господарських союзів у Львові⁷⁶.

ПЕТ у Львові намагалася укласти власну програму економічного розвитку Польщі. Ще у 1929 р. з ініціативи Л. Каро в Товаристві жваво обговорювали необхідність економічної програми, що мала б сприяти зменшенню кризових явищ у господарстві держави⁷⁷. Пізніше про намір сформувати власну стратегію економічного розвитку Польщі Л. Каро заявляв 16 травня 1930 р. Він висловив власне бачення господарської програми й зауважив, що такої в Польщі доти не витворено⁷⁸.

У 1935 р. ПЕТ організувало конкурс економічних праць “Господарська політика Польщі в 1918–1935 рр.”. Причиною оголошення конкурсу задекларували пошук шляхів подолання перманентної економічної кризи. Товариство вирішило, що першим кроком до укладення програми розвитку

економіки мав стати збір джерельних відомостей, які б ілюстрували причини й наслідки господарської кризи. Водночас зауважило, що вивчення минулих помилок в економічній політиці дасть змогу запобігти їх повторенню у майбутньому. Учасники конкурсу мали в окремих розділах оглянути промисловість, сільське господарство, торгівлю, кооперацію, валютні та кредитні відносини. Надсилати дослідження мали до 1 жовтня 1936 р. Водночас праці не мали залежати від політики, критика опиратися на джерельний матеріал. Важливим вважали використання у дослідженні порівнянь з законодавством і господарськими відносинами в інших державах. Кращу працю нагородили 2 тис. злотих⁷⁹. Згодом деякі конкурсні дослідження надрукували на сторінках часопису ПЕТ.

Поряд з аналізом економічного законодавства, Товариство пропагувало Польщу для інвесторів в іноземних виданнях. С. Кжеміцький у 1922 р. написав статтю для німецьких часописів про економічне становище Польщі. Це зробив для того, щоб спростувати перебільшення, які там раніше з'явилися. Міністерство закордонних справ закупило 750 примірників цієї праці для пропаганди⁸⁰. У 1923 р. ПЕТ визначило делегатів до Міністерства закордонних справ, які мали зайнятися пропагандою у закордонній пресі⁸¹.

На відміну від більшості наукових товариств Львова ПЕТ регулярно організовувало засідання, на яких виголошували наукові доповіді чи дискутували⁸². Більше того інституція провела низку циклів дискусій з питань валюти (1922 р.), санації грошового обігу (1925 р.) тощо⁸³. На загал, за перші десять років в ПЕТ виголосила доповідь 61 особа⁸⁴, а до кінця 1938 р. відбулося 109 доповідей 84 вчених⁸⁵.

Не останньою у роботі ПЕТ була видавнича справа. Необхідність видання часопису засвідчили засновники інституції ще у першому статуті 1921 р. 11 травня 1923 р. це питання підняв голова Фінансової палати у Львові Тадеуш Поляк⁸⁶. У 1924 р. обговорювали можливість організувати спільний часопис з львівською “Банківською газетою” (“Gazeta bankowa”), але це не мало продовження⁸⁷. Лише в 1928 р. на дев'ятий рік від заснування ПЕТ розпочало видавати часопис. Його започаткували неперіодичним виданням, на шпальтах якого друкували дослідження з економіки та звіти Товариства, й назвали Праці та звіти Польського економічного товариства (“Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego”). Задумувалося на сторінках цього часопису публікувати праці членів ПЕТ та осіб, які виголошували доповіді на його наукових засіданнях. Видавати часопис передбачили в міру надходження до редакції відповідної кількості матеріалів⁸⁸. Від 1937 р. ПЕТ збільшило обсяг часопису з 20–24 до 28–32 друкованих аркушів. Водночас він почав виходити щокварталу⁸⁹. В 1932 р. часопис перейменували на “Економічний огляд” (“Przegląd ekonomiczny”). У 1928–1939 рр. вийшло 26 зошитів цього видання. Водночас у 1932–1939 рр. Товариство видало 11 томів окремих праць у серії “Бібліотека

Польського економічного товариства у Львові” (“Biblioteka Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie”).

На відміну від львівського, краківське ПЕТ видавало друком переважно великі праці у серії “Видання економічного товариства у Кракові” (“Wydawnictwa Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie”). Їх до 1939 р. опублікували 103. Натомість, доповіді друкували на сторінках часопису “Час” (“Czas”) та “Економічного додатку” (“Dodatek ekonomiczny”) до “Часу”⁹⁰.

ПЕТ у Львові зуміло заснувати власну бібліотеку. Ще 5 квітня 1921 р. вирішило випусувати всі польські економічні видання. Водночас виділяти 10% з фондів Товариства на бібліотеку⁹¹. Для її поповнення сформували спеціальну комісію, яка купувала книжки та обговорювала їх на засіданнях ПЕТ⁹². У квітні 1922 р. читальню відкрили для членів інституції⁹³. Швидко поповнюватися бібліотека почала лише на початку 1930-х рр. При цьому Товариство співпрацювало з Президією Ради Міністрів, міністерствами фінансів та закордонних справ, низкою банків та товариств, з якими обмінювалося публікаціями⁹⁴. У травні 1930 р. бібліотека нараховувала 300 праць, коли ще рік перед тим заледве 76⁹⁵. У 1931 р. – вже 510⁹⁶, 1932 р. – 540⁹⁷, 1933 р. – 730⁹⁸, 1934 р. – 970⁹⁹, 1935 р. – 1325¹⁰⁰, 1936 р. – 2217¹⁰¹, 1937 р. – 2566¹⁰², 1938 р. – 3118¹⁰³.

Товариство брало участь у польських та закордонних зібраннях, де обговорювали економічні питання. Повоєнні форуми польських економістів мали на меті об’єднати зусилля провідних наукових центрів. Перший після війни VI з’їзд польських правників та економістів відбувся в 1920 р. у Варшаві. На цьому зібранні Александр Щепанський запропонував, щоб економічні товариства, які тоді засновували у різних університетських містах, об’єдналися в єдиний союз. Такий союз репрезентував би органам влади погляди польського економічного середовища й організував щорічні наукові з’їзди. Варшавський з’їзд обрав Організаційний комітет такого союзу, однак цей проект залишився нереалізованим¹⁰⁴.

У Львові вперше почали обговорювати питання співпраці з іншими центрами економічної науки вже навесні 1921 р.¹⁰⁵ Саме тоді Є. Міхальський запропонував, щоб економісти спочатку утворювали окремі секції на спільних з правниками наукових з’їздах. Там вони мали поділити напрями роботи. Львівським науковцям пропонував зайнятися проблемами державних фінансів¹⁰⁶.

Влітку 1922 р. відбувся VII з’їзд економістів і правників у Познані. Там економісти обговорювали проблеми етатизму та валюти¹⁰⁷. Водночас знову заговорили про окремі від правників зібрання. Однак, ці проєкти також не були втілені.

Тільки через шість років почали реалізовувати ідею проведення окремого з’їзду економістів. У 1928 р. члени Товариства польських економістів і статистів скликали Конференцію порозуміння економічних товариств та інституцій. Конференція окреслила тематику I з’їзду польських економістів й сформувала його Організаційний комітет¹⁰⁸. Активну участь у підготовці зібрання взяло ПЕТ

у Львові. З'їзд провели у Познані 24–26 травня 1929 р.¹⁰⁹ Він мав непересічне значення для польської економічної науки. Вперше економісти засідали окремо від правників. До Познані з'їхалося понад 200 учасників. Визначили три проблеми, кожній з яких присвятили один пленарний день: економічної освіти, господарської кон'юнктури та картелей. Головував на засіданнях з'їзду професор і колишній ректор Варшавського університету Антоні Костанецький, а одним із співголів був Л. Каро. На з'їзді доповідали й члени ПЕТ – Францішек Буяк, Е. Гаусвальд, Л. Каро, К. Пайгерт та Адам Яжина¹¹⁰. На зібранні сформували Постійний комітет з'їздів економістів й вирішили провести через п'ять років II з'їзд польських економістів у Вільно. Напевно, Комітет не працював, бо в червні 1934 р. економісти Познані знову ініціювали формування представництва економічних товариств Польщі в часі між з'їздами. Восени того ж року вони запланували скликати збори делегатів економічних інституцій, щоб обговорити принципи організації та діяльності майбутнього польського об'єднання економістів. Водночас ще в 1936 р. жодних дієвих підготувань до нового з'їзду ще не почали. Польське економічне товариство у Львові звернулося в цій справі до Владислава Грабського, тоді голови Товариства економістів і статистів у Варшаві. Однак, готуватись до з'їзду так і не розпочали. Водночас ПЕТ вважало, що Вільно не є добрим місцем проведення цього з'їзду, й краще його організувати у Варшаві, яка є столицею держави та розташована в її центрі¹¹¹. Попри розмови, після з'їзду 1929 р. у Познані до Другої світової війни польські економісти так і не зуміли провести наступного форуму.

ПЕТ у Львові взяло участь в інших наукових зібраннях, де обговорювалися питання економічної науки та освіти. Зокрема, в засіданнях Колегії міжнародних університетських лекцій (Гдиня, 1933 р.)¹¹², Міжнародних конгресах організації праці (Рим та Варшава, 1927 р.)¹¹³, З'їзді публіцистів-економістів (Львів, 1925 р.), Міжнародному сільськогосподарському з'їзді (Варшава, 1925)¹¹⁴ та ін.

ПЕТ у Львові було одним із наукових центрів, де у міжвоєнний період розглядали шляхи розбудови польської економіки. Умовно діяльність цієї інституції можна поділити на два періоди: лютий 1921 р. – червень 1927 р. та червень 1927 р. – вересень 1939 р. Перший період – час розбудови інституції. Члени ПЕТ акцентували на аналізі проєктів економічних законів. В інституції рівними були різні погляди на ведення господарства. Другий період – час розквіту наукової діяльності Товариства. Члени інституції менше аналізували законодавство, дивлячись на польську економіку як ціле. Вони зробили перші кроки, щоб виробити власну програму господарського розвитку Польщі. Лідером ПЕТ став Л. Каро. Саме він посприяв політизації цієї інституції. ПЕТ стало на позиціях солідаризму й гострої критики лібералізму. Водночас інституція налагодила видавничу справу й з друку почали виходити журнал “Економічний огляд” та серія монографій “Бібліотека Польського економічного товариства у Львові”.

THE POLISH ECONOMIC SOCIETY IN LVIV (1921–1939)

Roman MASYK

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Local History

The Polish Economic Society in Lviv (1921–1939) worked at the time of rebuilding of the economy of the restored Poland. This institution was one of the leading centers of the Polish economics. The Society analyzed the economic legislation and gave suggestions to the authorities of its improvement, published journal “Economic Review” and series “!of monographs “Library of the Polish Economic Society in Lviv”, organized discussions on economic issues, was a member of the specialized scientific forums. The views of solidarity to construct the Polish economy dominated in this institution.

Keywords: economic law, liberalism, scientific meetings, society, solidarity.

¹ *Orłowska J., Orłowski T. Polskie towarzystwo ekonomiczne. Zarys historii / Janina Orłowska, Tadeusz Orłowski. – Warszawa, 1985. – S. 15–22.*

² Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАУЛ), ф. 843 (Польське економічне товариство у Львові), оп. 1, спр. 1, арк. 1.

³ Там само. Спр. 9, арк. 2.

⁴ Там само. Спр. 1, арк. 1

⁵ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 1 (Львівське воєводське правління), оп. 54, спр. 1933, арк. 3, 5–5зв. Потім статут трохи змінили у 1922, 1928, 1929, 1931 і 1935 р. (ДАЛО, ф. 1, оп. 54, спр. 1933, арк. 5–5зв, 31, 33–34, 46, 71, 73; Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie // *Przegląd ekonomiczny. – Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 219.*

⁶ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 4–5; *Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129; Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 119.*

⁷ *Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 122; Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie // Przegląd ekonomiczny. – Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 217.*

⁸ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 14.

⁹ *Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129.*

¹⁰ *Spis współpracowników i prelegentów // Przegląd ekonomiczny. – Z. 21. – Lwów, 1938. S. 2–6; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.*

¹¹ *Spis współpracowników i prelegentów // Przegląd ekonomiczny. – Z. 21. – Lwów, 1938. S. 2–6; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 131.*

¹² *Spis współpracowników i prelegentów // Przegląd ekonomiczny. – Z. 21. – Lwów, 1938. S. 2–6; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 131.*

¹³ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 2, арк. 79.

¹⁴ *Pollok A. Z historii Towarzystwa ekonomicznego w Krakowie (1921–1939) / Artur Pollok // Polskie towarzystwo ekonomiczne. Zeszyty naukowe. – Nr. 9. – Kraków, 2011. – S. 307–308.*

¹⁵ *Ibid. – S. 310.*

¹⁶ Sprawozdania z XV Walnego Zgromadzenia Polsk. Tow. Ekonomicznego odbytego 15 czerwca 1935 r. Jubileusz 45-letniej pracy naukowej prezesa prof. Dra Leopolda Caro // Przegląd ekonomiczny. – Z. 13. – Lwów, 1935. – S. 132–133.

¹⁷ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 6. – Lwów, 1931. – S. 7–12.

¹⁸ Kronika P.T.E. // Przegląd ekonomiczny. – Z. 26. – Lwów, 1939. – S. 75.

¹⁹ Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 119–120.

²⁰ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 4.

²¹ Там само. Спр. 7, арк. 2; спр. 9, арк. 27зв.

²² Там само. Спр. 9, арк. 57зв.

²³ Sprawozdania z działalności Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 10. – Lwów, 1933. – S. 105.

²⁴ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 1, арк. 1.

²⁵ Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 120.

²⁶ Sprawozdania z XV Walnego Zgromadzenia ... – S. 137.

²⁷ ДАЛЮ, ф. 1, оп. 54, спр. 1933, арк. 70; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 3. – Lwów, 1930. S. 109; Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 120.

²⁸ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 44зв.

²⁹ Там само. Арк. 52зв.

³⁰ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 4. – Lwów, 1930. – S. 62.

³¹ Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 120.

³² Statut Polskiego towarzystwa ekonomicznego // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 120; Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 214.

³³ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 11зв.

³⁴ Там само. Арк. 44зв.

³⁵ Там само. Арк. 42–42зв.

³⁶ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 21–22; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 4. – Lwów, 1930. – S. 61, 65; Sprawozdania z działalności Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 10. – Lwów, 1933. – S. 104; Sprawozdanie z działalności naszego towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 206; Sprawozdanie z walnego zgromadzenia 16 kwietnia 1932 // Przegląd ekonomiczny. – Z. 8. – Lwów, 1932. – S. 120.

³⁷ Sprawozdanie z działalności naszego towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 206.

³⁸ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129; Sprawozdanie z walnego zgromadzenia 16 kwietnia 1932 // Przegląd ekonomiczny. – Z. 8. – Lwów, 1932. – S. 120.

³⁹ Sprawozdania z działalności Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 9. – Lwów, 1933. – S. 123.

⁴⁰ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129.

⁴¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 7, арк. 2; спр. 9, арк. 17–18, 20

⁴² Там само. Спр. 9, арк. 26зв, 27зв; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.

- ⁴³ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 133.
- ⁴⁴ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 6–7.
- ⁴⁵ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 7, арк. 1зв, спр. 9, арк. 25зв.
- ⁴⁶ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 6–7.
- ⁴⁷ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 15; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129.
- ⁴⁸ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 22зв–23, 44зв; спр. 31, арк. 1–2; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129–130.
- ⁴⁹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 26зв, 27зв.
- ⁵⁰ Там само. Арк. 23; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.
- ⁵¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 22.
- ⁵² Там само. Спр. 7, арк. 2; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 4. – Lwów, 1930. – S. 92.
- ⁵³ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 56зв, 69зв–70; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130–131.
- ⁵⁴ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 7, арк. 1зв–2.
- ⁵⁵ Там само. Арк. 2; спр. 13, арк. 1–3зв.
- ⁵⁶ Там само. Спр. 9, арк. 22; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129.
- ⁵⁷ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 50; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.
- ⁵⁸ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 62зв, 70.
- ⁵⁹ Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 12. – Lwów, 1934. – S. 153.
- ⁶⁰ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 7, арк. 2; спр. 9, арк. 22.
- ⁶¹ Там само. Спр. 9, арк. 44, 57.
- ⁶² Там само. Арк. 29зв, 31–32; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.
- ⁶³ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 31зв.
- ⁶⁴ Там само. Арк. 70.
- ⁶⁵ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 21.
- ⁶⁶ Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 12. – Lwów, 1934. – S. 152.
- ⁶⁷ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 89зв.
- ⁶⁸ Sprawy naszego Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 22. – Lwów, 1938. – S. 99.
- ⁶⁹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 50.
- ⁷⁰ Там само. Арк. 29зв, 32, 34; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130.
- ⁷¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 9.
- ⁷² Там само. Арк. 68–68зв.
- ⁷³ Там само. Арк. 92.
- ⁷⁴ Sprawozdanie z działalności naszego towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. Z. 15. Lwów, 1936. S. 202–203.
- ⁷⁵ Sprawy naszego Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. Z. 22. Lwów, 1938. S. 99.

- ⁷⁶ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 65зв, 71.
- ⁷⁷ Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 13. – Lwów, 1935. – S. 112.
- ⁷⁸ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 5–6.
- ⁷⁹ Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 13. – Lwów, 1935. – S. 112.
- ⁸⁰ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129.
- ⁸¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 34.
- ⁸² Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 20–21; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 129–130; Z. 5. – Lwów, 1931. – S. 98–113; Z. 6. – Lwów, 1931. – S. 104–127; Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 108–117; Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 14. – Lwów, 1935. – S. 134–135; Sprawozdanie z walnego zgromadzenia 16 kwietnia 1932 // Przegląd ekonomiczny. – Z. 8. Lwów, 1932. – S. 119–120.
- ⁸³ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 130–131.
- ⁸⁴ Dziesięciolecia Polskiego towarzystwa ekonomicznego... – S. 23–24.
- ⁸⁵ Spis współpracowników i prelegentów // Przegląd ekonomiczny. – Z. 21. – Lwów, 1938. – S. 4–6.
- ⁸⁶ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 41зв.
- ⁸⁷ Там само. Арк. 46.
- ⁸⁸ Od wydawnictwa // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Lwów, 1928. – Z. 1. – S. 3.
- ⁸⁹ Od redakcji // Przegląd ekonomiczny. – Z. 17. – Lwów, 1937. – S. 1; Sprawozdanie z działalności naszego Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 18. – Lwów, 1937. – S. 133.
- ⁹⁰ Pollok A. Z historii Towarzystwa ekonomicznego... – S. 310–311.
- ⁹¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 14зв.
- ⁹² Там само. Арк. 33зв.
- ⁹³ Там само. Арк. 32.
- ⁹⁴ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 4. – Lwów, 1930. – S. 60.
- ⁹⁵ Ibid.
- ⁹⁶ Sprawozdania // Przegląd ekonomiczny. – Z. 7. – Lwów, 1932. – S. 117–118.
- ⁹⁷ Sprawozdanie z walnego zgromadzenia 16 kwietnia 1932 // Przegląd ekonomiczny. – Z. 8. – Lwów, 1932. – S. 120.
- ⁹⁸ Sprawozdania z działalności Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 10. – Lwów, 1933. – S. 106.
- ⁹⁹ Sprawozdania z działalności towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 12. – Lwów, 1934. – S. 155.
- ¹⁰⁰ Sprawozdania z XV Walnego Zgromadzenia... – S. 154.
- ¹⁰¹ Sprawozdanie z działalności naszego towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 15. – Lwów, 1936. – S. 209.
- ¹⁰² Sprawy naszego Towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 22. – Lwów, 1938. – S. 99.
- ¹⁰³ Kronika P.T.E. // Przegląd ekonomiczny. – Z. 26. – Lwów, 1939. – S. 74.
- ¹⁰⁴ Orłowska J., Orłowski T. Polskie towarzystwo ekonomiczne... – S. 22.
- ¹⁰⁵ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 13, 15.

¹⁰⁶ Там само. Арк. 15зв.

¹⁰⁷ Там само. Арк. 15–15зв.

¹⁰⁸ Orłowska J., Orłowski T. Polskie towarzystwo ekonomiczne... – S. 22–23.

¹⁰⁹ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 132.

¹¹⁰ Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 4. – Lwów, 1930. – S. 59.

¹¹¹ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 12, арк. 1–1зв; Orłowska J., Orłowski T. Polskie towarzystwo ekonomiczne... – S. 22–23. Sprawozdanie z działalności naszego towarzystwa // Przegląd ekonomiczny. – Z. 16. – Lwów, 1936. – S. 133.

¹¹² ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 2, арк. 26–27.

¹¹³ Там само. Спр. 9, арк. 93–94; Sprawozdania // Rozprawy i sprawozdania Polskiego towarzystwa ekonomicznego we Lwowie. – Z. 1. – Lwów, 1928. – S. 131.

¹¹⁴ ЦДІАУЛ, ф. 843, оп. 1, спр. 9, арк. 62зв, 70.